

Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasının üzvlərinə dair ETİK QAYDALAR

Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası qanunvericiliklə müəyyən edilmiş funksiyaları daxilində dövlət və cəmiyyət qarşısında məsuliyyət daşdığını təsdiq edərək, Hesablama Palatasının üzvlərinə dair Etik Qaydalar (bundan sonra “Etik Qaydalar”) qəbul edir.

Hesablama Palatası hesab edir ki, onun üzvlərinin rəftarı həmişə qüsursuz olmalı, yüksək peşəkarlıq standartlarına və mənəvi-etik prinsiplərə uyğun gəlməlidir. Dövlət büdcə nəzarəti orqanı işçilərinin etibarlılığı, nüfuzu heç nə ilə ləkələnməməlidir.

Bu Qaydaları qəbul edərək, Hesablama Palatasının üzvləri və işçiləri səmərəli iş üçün normal əxlaqi-psixoloji mühiti təmin etməyə, peşə fəaliyyətinə ictimai etimadı və hörməti yüksəltməyə ümid bəsləyir.

I. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən və nəzarətin rəhbər prinsiplərinə dair Lima Bəyannaməsinin müvafiq müddəalarına uyğun olaraq hazırlanmışdır.

1.2. Bu Qaydalar Azərbaycan Respublikasının normativ-hüquqi aktlarına, Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatının (İNTOSAI) 1998-ci ilin noyabr ayında keçirilmiş XVI Konqresi tərəfindən qəbul olunmuş, dövlət bölməsində auditorlar üçün İNTOSAI-nin Etika Məcəlləsində şərh edilmiş rəftar normalarına əsaslanır.

II. Etik Qaydaların əhatə dairəsi

Bu Qaydaların müddəaları Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasının üzvlərinə şamil edilir və onlar üçün məcburidir.

III. Etik Qaydaların məqsədi

3.1. Bu Qaydaların məqsədi Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının üzvləri üçün etika normalarını, peşəkar rəftar və qarşılıqlı münasibət qaydalarını müəyyənləşdirməkdir.

3.2. Bu Qaydalar aşağıdakıları müəyyən edir:

- a) auditorların öz fəaliyyətində rəhbər tutmalı olduqları etika normalarını;
- b) auditorların riayət etməli olduqları qarşılıqlı münasibətlərin əsas prinsiplərini;
- c) auditorların peşə fəaliyyətində rəftar qaydalarını;
- ç) etika normalarını və tələblərini pozmağa görə məsuliyyəti.

IV. Hesablama Palatasının auditorları üçün ümumi etika tələbləri

Hesablama Palatasının auditorları Vətənə sadıq olmalı, onun iqtisadi mənafeələrini müdafiə etməli, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunvericiliyinə dönmədən əməl etməli, peşə borcuna sədaqətli olmalı, dövlət və xidməti sirri qorunmalı, öz qulluq vəzifələrinin icrasında nümunə göstərməli, təmiz adını qorunmalı, Hesablama Palatasının nüfuzuna xələl gətirə biləcək hərəkətlərə yol verməməlidir.

V. Hesablama Palatası auditorlarının fəaliyyət xüsusiyyətlərindən irəli gələn əsas etika normaları

5.1. Düzgünlük

5.1.1. Auditorlar öz işlərində və nəzarət tədbiri keçirilən orqanların, müəssisələrin, təşkilat və idarələrin kollektivi ilə qarşılıqlı əlaqə zamanı davranışın yüksək standartlarına (məsələn, düzgünlük və səmimiyyət) sadıq qalmağa borcludurlar. İctimai etimadı qoruyub saxlamaq üçün auditorlar öz davranışlarında şübhə və qınaqdan uzaq olmalıdırlar.

5.1.2. Düzgünlük auditorlardan audit və etik standartların forma və mahiyyətinə riayət etməyi tələb edir. Düzgünlük auditorlardan müstəqillik və obyektivlik prinsiplərinə riayət edilməsini, peşə davranışlarında standartların nöqsansız qorunub saxlanılmasını, ictimai marağı rəhbər tutaraq qərarların qəbul olunmasını, həmçinin öz işlərində və Hesablama Palatası resurslarından istifadə zamanı düzgünlüyə tamamilə əməl olunmasını tələb edir.

5.2. Obyektivlik və qərəzsizlik

5.2.1. Auditorlar nəinki audit həyata keçirilən təsisatlardan və digər maraqlı qruplardan asılı olmamağa, həmçinin məşğul olduqları problem və mövzulara baxışlarında da obyektiv olmalıdırlar.

5.2.2. Auditorların nəinki faktiki, həmçinin zahirən müstəqil və qərəzsiz olmaları çox vacibdir.

Qanuni marağının ola biləcəyi bütün məsələlərə cəlb olunmaqdan çəkinmək auditorun öhdəliyidir.

5.2.3. Auditorlar əlaqədə olduğu bütün işlərdə obyektiv və qərəzsiz, xüsusilə öz hesabatlarında dəqiq və obyektiv olmalıdırlar. Onların rəy və hesabatlarının nəticələri yalnız audit standartlarına uyğun olaraq əldə edilmiş və toplanmış dəlillərə əsaslanmalıdır.

5.2.4. Auditorlar audit həyata keçirilən təsisatlardan və digər sahələrdən əldə edilmiş məlumatlardan istifadə etməlidirlər. Bu məlumatlar auditorların qərəzsiz şəkildə hazırladığı rəy və hesabatlarda qeyd edilməklə nəzərə alınmalıdır. Auditorlar həmçinin audit həyata keçirilən təsisatların və digər tərəflərin mövqeləri barədə də məlumat toplamaladırlar. Lakin bu mövqelər auditorun şəxsi nəticələrinə təsir göstərməməlidir.

5.2.5. Auditor xidməti vəzifəsini yerinə yetirərkən və ya qərar qəbul edərkən irqinə, milliyyətinə, dininə, dilinə, cinsinə, sosial mənşəyinə, əmlak və qulluq vəziyyətinə, əqidəsinə, ictimai və ya hər hansı digər birliyə mənsubiyyətinə görə

hər hansı şəxsin və ya şəxslər qrupunun üstünlüyünə və ya belə üstünlüyün əldə edilməsi üçün şəraitin yaradılmasına yol verməməlidir.

5.3. Siyasi bitərəflik

5.3.1. Qərəzsiz yolla audit səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi üçün auditorların siyasi təsirlərdən müstəqilliyini qoruyub saxlaması vacibdir.

5.3.2. Auditora siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirak etmək, seçkilər zamanı öz vəzifə mövqeyindən və səlahiyyətlərindən özünün və ya digər namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyaların bloklarının xeyrinə istifadə etmək qadağandır.

5.3.3. Auditor tətillərdə və dövlət orqanlarının işini pozan digər hərəkətlərdə iştirak edə bilməz.

5.4. Maraqların toqquşması

5.4.1. Auditorun qanunsuz olaraq maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməyə yönəlmiş hərəkətlər (hərəkətsizlik) etməsi və ya qərarlar qəbul etməsi qadağandır və o, hərəkətlərinin (hərəkətsizliyinin) və ya qərarlarının maddi və qeyri-maddi nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər əldə etməyə gətirib çıxarmasını istisna edən tədbirlər görməlidir.

5.4.2. Auditorlar öz müstəqilliyini qorumalı və hədiyyə və ya əvəzsiz mükafatlardan imtina etməklə onların müstəqilliyinə və düzgünlüyünə təsir edən və ya edə bilən maraqların mümkün toqquşmasından uzaq olmalıdırlar.

5.4.3. Auditorlar audit həyata keçirilən təsisatların və digər sahələrin rəhbərliyi və kollektivi ilə auditorların müstəqil fəaliyyət qabiliyyətinə təsir edən, nüfuzdan salan və təhlükə altında qoyan bütün münasibətlərdən uzaq olmalıdırlar.

5.4.5. Auditorlar öz rəsmi mövqelərindən şəxsi məqsədləri üçün istifadə etməməli, onların obyektivliyinə və müstəqilliyinə şübhə yaradan və ya korrupsiya riskinə cəlb edə bilən əlaqələrdən uzaq olmalıdırlar.

5.4.6. Auditor özünün və ya maraqlı şəxslərin mənafeələrinin onun xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə təsirinə yol verməməli və bu cür təsir üçün şərait yaratmamalıdır.

5.4.7. Auditor xidməti vəzifələrinin qərəzsiz icrasına təsir edə bilən və ya bu cür təsir təəssüratı yaradan və ya onun vəzifələrinin icrası müqabilində mükafat qismində verilən və ya bu cür mükafat təəssüratı yaradan hədiyyələri özü və ya digər şəxslər üçün tələb edə və ya qəbul edə bilməz. Bu qayda xidməti vəzifələrinin qərəzsiz icrasına təsir etməmək şərtilə bu Qaydaların 5.4.8-ci bəndində nəzərdə tutulan kiçik hədiyyələrin qəbul edilməsi və sadə qonaqpərvərlikdən istifadə hallarına şamil olunmur.

5.4.8. Hesablama Palatasının auditoru xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar bir il ərzində hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxsdən ümumi məbləği “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş məbləğdən yuxarı olan bir və ya bir neçə hədiyyəni qəbul edə bilməz. Həmin məbləğdən yuxarı olan hədiyyələr Hesablama Palatasına məxsus hesab edilir.

5.4.9. Auditor hədiyyənin qəbul edilməsi və ya sadə qonaqpərvərlikdən istifadə ilə bağlı qərara gələ bilmədiyi hallarda, bu məsələ barədə birbaşa Hesablama Palatası Sədrinin rəyini öyrənməlidir.

5.4.10. Auditora qanunsuz maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər təklif olunduğu hallarda, auditor onlardan imtina etməlidir. Maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər auditora ondan asılı olmayan səbəblərdən verilərsə, o, bu barədə birbaşa Hesablama Palatasının Sədrinə məlumat verməli və maddi və sair nemətlər, imtiyazlar və ya güzəştlər Hesablama Palatasına akt üzrə təhvil verilməlidir.

5.4.11. Auditorlar öz vəzifə borclarını yerinə yetirərkən əldə etdikləri məlumatları özləri və ya digər şəxslərin şəxsi mənafeləri naminə istifadə etməməlidirlər.

5.4.12. Auditorlar xidməti vəzifələri ilə onun şəxsi maraqları arasında ziddiyyət yarana biləcəyi hallarda, Hesablama Palatasının Sədrinə həmin maraqların xarakteri barədə məlumat verməyə borcludurlar.

5.4.13. Auditorların yaxın qohumları bilavasitə onun tabeliyində olan heç bir vəzifə tuta bilməzlər.

5.5. Peşə məxfiliyi

5.5.1. Auditorlar audit prosesində əldə etdikləri bu və ya digər şifahi və ya yazılı məlumatları “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Hesablama Palatasının Daxili Nizamnaməsi və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş vəzifə və funksiyaların həyata keçirilməsi məqsədləri istisna olmaqla üçüncü tərəfə açıqlamamalıdırlar və onların məxfiliyinə ciddi riayət etməlidirlər. Bu öhdəlik nəzarət tədbiri başa çatdıqdan sonra da davam edir.

5.5.2. Auditor onun rəhbərliyi altında çalışan işçilərin məxfilik prinsiplərinə riayət etmələrinə nəzarət edir.

5.6. Səriştəlilik

5.6.1. Auditorlar öz vəzifələrini bacarıqla və qərəzsiz icra etmək üçün işlərində yüksək peşə standartlarını tətbiq etməli və təmaslarında özlərini həmişə peşəkarcasına aparmalıdırlar.

5.6.2. Auditorlar səlahiyyətlərinə aid olmayan işi üzərlərinə götürməməlidirlər.

5.6.3. Auditorlar tətbiq edilən audit, mühasibat və maliyyə standartlarını, siyasət, prosedur və təcrübələrini, audit həyata keçirilən təsisatın fəaliyyətini tənzimləyən qanunverici, hüquqi və təşkilati prinsip və standartları yaxşı bilməlidirlər.

5.7. Peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması

5.7.1. Auditorlar auditin aparılması və nəzarət prosesində, müvafiq hesabatların hazırlanmasında öz vəzifələrinin icrasına peşəkarcasına yanaşmalıdırlar.

5.7.2. Auditorlar audit işlərində mümkün olan ən yüksək keyfiyyətli metod və təcrübələrdən istifadə etməlidirlər. Auditin aparılmasında və hesabatların hazırlanmasında ümumi qəbul edilmiş audit standartlarına və qanunvericiliyin tələblərinə riayət etmək auditorların vəzifə borclarıdır.

5.7.3. Auditorların öz peşə vəzifələrini yerinə yetirmək üçün tələb olunan bacarıqların inkişaf etdirilməsi kimi daimi öhdəliyi vardır.

VI. Hesablama Palatasının auditorlarının

peşəkar fəaliyyətinin müstəqilliyi

6.1. Fəaliyyət istiqamətlərinə rəhbərliyi və ya maliyyə-büdcə nəzarəti tədbiri və ekspertizasını həyata keçirərkən Hesablama Palatasının auditorları düzgünlük, obyektivlik və vicdanlılıq prinsiplərinə uyğun gəlməyən hər hansı maraqdan azad, rəy və hesabatlar tərtib edilməsi tapşırığını yerinə yetirərkən müstəqil olmalıdırlar.

6.2. Peşə fəaliyyətinə aid bütün məsələlərdə heç nə, o cümlədən auditora kənardan təzyiq və ya təsir, yoxlanılan təşkilata, layihəyə və ya proqrama dair onun qabaqcadan gəldiyi qənaət, yoxlanılan təşkilatda yoxlamadan əvvəlki iş və i.a. auditorların müstəqilliyinə və obyektivliyinə xələl gətirməməlidir.

6.3. Öz vəzifələrini qərəzsiz yerinə yetirmək üçün auditorlar Hesablama Palatasının siyasi bitərəfliyini və özlərinin hər hansı siyasi təsirdən müstəqilliyini qoruyub saxlamalıdırlar.

6.4. Auditorlar öz müstəqilliklərinin qayğısına qalaraq, hər hansı mənafelərarası münaqişələrdən kənar olmalı, onların müstəqilliyinə və düzgünlüyünə təsir göstərə bilən hədiyyələrdən, nəzakət həddini keçən qonaqpərvərlikdən və mükafatlardan imtina etməlidirlər.

6.5. Auditorlar yoxlanılan təşkilatın rəhbərliyi və əməkdaşları ilə özlərini nüfuzdan sala bilən və ya müstəqil fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinə təsir göstərə bilən münasibətlərə girməməlidirlər.

6.6. Auditorlar özlərinin rəsmi statusundan şəxsi məqsədlər üçün istifadə edə bilməzlər və korrupsiyaya gətirib çıxara bilən və ya onların obyektivliyini və müstəqilliyini şübhə altına alan münasibətlərdən çəkinməlidirlər.

6.7. Auditorlar özlərinin qərəzsiz işləmək və düzgün nəticələr çıxarmaq qabiliyyətinə təsir göstərə bilən məhdudiyyətləri nəzərə almalıdırlar. Əgər onlara müəyyən təsir göstərilirsə və bu təsirin mənbəyini aradan qaldıra bilmirsə, onlar həmin nəzarət tədbirinin keçirilməsində iştirakdan imtina etmələri barədə rəhbərliyə məlumat verilməlidir.

6.8. Auditorların şəxsi və ya ailə münasibətləri onlara verilən tapşırığın icrasına mane olmamalıdır. Auditorların müstəqilliyi şəxsi və ya ailə xarakterli halların təsirinə məruz qalırsa, onlar müvafiq nəzarət tədbirlərində iştirak edə bilməzlər və bu cür halların olması barədə rəhbərliyə qabaqcadan məlumat verməlidirlər.

VII. Hesablama Palatası auditorlarının yoxlamaya cəlb edilmiş ekspertlərlə (mütəxəssislərlə) münasibətləri

7.1. Bəzi hallarda yoxlamanın lazımi keyfiyyətini təmin etmək məqsədi ilə zəruri bilik və ya vərdislərə malik mütəxəssislər (ekspertlər, məsləhətçilər) yoxlamaya cəlb edilə bilər.

7.2. Başqa işçilər və ya mütəxəssislərlə məsləhətləşmələr məxfilik gözlənilməklə aparılmalıdır.

7.3. Auditorlar cəlb olunmuş mütəxəssislərin xidmətlərindən istifadə edərkən bu Qaydalarda göstərilmiş etik tələblər və prinsiplə onları tanış etməlidirlər.

VIII. Aşkarlıq və informasiyanın verilməsi

8.1. Aşkarlıq Hesablama Palatasının fəaliyyətinin səmərəli olmasının ən vacib şərtlərindən biridir. Palatanın fəaliyyəti haqqında informasiya qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada dərc edilə bilər və ya kütləvi informasiya vasitələrinə verilə bilər.

8.2. Kütləvi informasiya vasitələrinə verilməsi üçün materialları hazırlayarkən Hesablama Palatasının Auditoru yoxlanılmamış, qeyri-obyektiv və ya bilərəkdən yalan informasiyadan istifadə edərək Palatanın nüfuzuna xələl gətirməməlidir.

8.3. Auditorlar Palatanın işinin işıqlandırılması sahəsində kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinə hörmət və anlaşılma ilə yanaşmalı və əgər qüvvədə olan qanunvericiliyə və Qaydalara zidd deyilsə, onlara lazımi kömək göstərməlidir.

IX. Etik münaqişələr

Hesablama Palatasının auditorları özlərinin şəxsi və işgüzar nüfuzuna xələl gətirə bilən hərəkətlərdən və münaqişəli hallardan çəkinməlidirlər.

X. Etik münaqişələrin həlli

Hesablama Palatasının auditorları mümkün etik münaqişələrin düzgün həllinə yönəldilmiş prosedurlar və tədbirlər sistemini işləyib hazırlamaladırlar.

XI. Etik Qaydaları pozmağa görə məsuliyyət

11.1. Hesablama Palatasının üzvləri tərəfindən bu Qaydaların normalarına riayət edilməsi onun şəxsi və peşəkar-işgüzar keyfiyyətlərinin hərtərəfli və obyektiv qiymətləndirilməsi üçün mühüm cəhətdir.

11.2. Auditorun bu Qaydaların tələblərinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələsinə xüsusi yaradılmış Etika komissiyasının iclasında baxılır.

11.3. Etika komissiyası bu Qaydaları pozan şəxs barəsində müxtəlif təsir tədbirləri görə bilər: onun hərəkətlərini mənəvi cəhətdən pisləyər, öz rəftarını düzəltmək barədə tövsiyələr verə bilər və s. etika komissiyası Palatanın işçisinin şərəf və ləyaqətini ləkələyən, Hesablama Palatasının nüfuzuna xələl gətirən hərəkətə görə həmin şəxsin dövlət maliyyə nəzarəti orqanları nümayəndəsinin yüksək statusuna uyğun gəlməməsi barədə rəy qəbul edə bilər və öz rəyini Hesablama Palatasının Kollegiyasına təqdim edə bilər.

XII. Yekun müddəalar

12.1. Bu Qaydalar Hesablama Palatasının Kollegiya iclasında təsdiq olunduğu andan qüvvəyə minir.

12.2. Hesablama Palatasının auditorları bu Qaydalarla müəyyən edilmiş etik qaydalara riayət etməmələrinə və ya lazımınca riayət etməmələrinə görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.